

Učiteljski Tovarš.

~~~~~
List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dnó vsakega meseca, in veljá za celo leto 2 gold. 50 kr.,
za pol leta 1 gold. 30 kr.

Tečaj X.

V Ljubljani 1. decembra 1870.

List 23.

Na gori.

Oj rad se podajam
V dolíno ljubó,
Pa raji zahajam
Na sterme goró.

Od tukaj v daljavo
Pogléd se odpré,
Ozračje pa zdravo,
Prijetno mi je.

Le nekaj mi vlíva
V veselje grenkóst,
Ker v sèrce poríva
Brat bratu že óst.

Tam vidim otroka
Nihčè ne pozná,
Sirota se jóka
Sam v sredi svetá.

In kamor se koli
Ozira okó,
Povsodi je bóli,
Izdihov polnó.

Ta zemlja dolína
Zarés je solzá,
In sreča terpína
Ni tukaj domá.

Zató ko v višavi
Prijazni stojím,
In zrém po daljavi,
Zdihujem, želím:

»Da zrastel verh gore
Bi tje do nebá,
Da v svít šel bi zore
Iz teme svetá!«

Fr. Cimperman.

Perva nemška slovnica za slovenske ljudske šole.

Namesto „Praktične slovensko-nemške gramatike“ ste prišli na Dunaji v c. kr. založbi šolskih bukev na svetlo dve knjigi: „Perva“ in „Druga“ nemška slovnica za slovenske ljudske šole. Kakor se je v „Tov.“ „gramatika“ kmali potem, ko je prišla v šole, obširno obravnavala, tako je tudi primerno, da povemo svoje misli o osnovi in rabi teh novih slovníc. Za letos naj preišljujemo le „Pervo nemško slovnico“, kolikor mogoče pa

na vse strani in sicer zavoljo tega, ker „Druga“ se to šolsko leto menda še ne rabi po šolah; med tem, ko je „Perva“ po vseh štirirazrednih ljudskih šolah v drugem razredu izpodrinila „Gramatiko“, ki se sedaj ne dobiva več v c. kr. založbi šolskih knjig.

O „Pervi nemški slovnici“, ki je bila že l. 1868. natisnjena, spregovoril je „Tov.“ lansko leto v 9. tečaju na strani 138. svoje mnenje. „Tov.“ jo je takrat po večem hvalil; kajti ima res mnogo prednosti pred prejšnjo „Gramatiko“. Obžaloval je le, da jej pomanjkuje organične zveze z drugimi knjigami, n. pr. z „Abecednikom“, ki ga rabijo učenci 1. razreda. Pomanjkanje te zveze je bilo v tem, da v tej slovnici prvega natisa so bile koj od začetka cele nemške besede, ktere naj učenec s pomočjo nemške abecede, stoječe na prvi strani, hipoma bere. To je bila prevelika tirjatev od učenca, kteremu je bilo nemško branje in izgovarjanje nemških glasov in zlogov čisto nova stvar; kajti v prvem razredu je rabil le slovenski „Abecednik“. Da se more ta slovnica koj v začetku z uspehom rabiti, treba je pred še nekaj vaj v početnem nemškem branju, n. pr. takih, kakor se nahajajo v slovensko-nemškem „Abecedniku“, ki se sedaj le malo več rabi.

Novi natis „Perve slovnice“ od l. 1870. pa ima na petih listih spredaj ravno omenjene potrebne začetne vaje z nemškimi tiskanimi čerkami. Tista pomanjkljivost te slovnice, nad katero se je takrat „Tov.“ in tudi drugi šolniki spodtikali, odpade po tem popravku popolnoma. Učitelji pa so jo tudi iz drugih vzrokov grajali, p. pri zadnjem učiteljskem zboru v Ljubljani in so hotli vedeti, da je slabša od „Gramatike“. Rekli so, da obsega jako malo, da nima nikakoršnih slovnških opomb in da se bode ž njo le malo za nemščino storiti moglo. Še celó pisatelj tega sestavka, ki bode sedaj to slovnico po večem zagovarjal, bil je deloma zoper omenjeno knjigo. Če pa človek bolj globoko premišljuje, če se ozira na druge gramatike italijanske, francoske i. t. d., po kterih se Nemci učé tujih jezikov in če poslednjič prevdarimo, kaj od naših šol zahteva vlada na Dunaju in pa narod domači, bodimo veseli, da je nova nemška slovnica tako osnovana. Slovnica sama na sebi je tedaj dobra in bode tudi svojemu namenu vstrezala, če se dá v roke takim učencem, ki jo bodo mogli spešno rabiti. Menim namreč učence, ki so se naj

manj 1½ leto pridno urili v branji, pisanji in v slovniških vajah materinega jezika; kajti slovnica ta je tako osnovana, da se more le na podlagi slovenskega jezika v nemščini podučevati.

„Perva nemška slovnica“ ima tri razdelke. Pervi oddelek kaže, kako se po nemški bere. V ta namen ima naj prvo početne vaje v nemškem branji in vsa potrebna, pa kratka pravila, ki razjasnujejo izgovarjanje nemških besedi s slovenskim izrazom, je pri sleherni opombi za vajo in izgled. Te opombe in vaje so dobro porabljive pri nemškem pravopisu.

V drugem razdelku so vaje v govorjenji in branji, ali to, kar navadno imenujemo „slovnico“. V ta namen se nahaja tu veliko praktičnih vaj, namreč obilo nemških prostih stavkov, ki naj se na nemško predstavljajo. Tim vajam pa ni dodano skoraj nič slovniških pravil, kar je po mnenji več šolnikov in pedagogov popolnoma opravičeno; kajti učenje gramatikaličnih vodil, raznolično, težavno razkladanje (definiranje) govornih razpolov i. t. d. je pri otrocih te starosti in znanosti to, kar imenujemo „bob v steno metati“. Slovnica ta se ozira po večem le na praktične vaje; teorija ni njena reč; naj potrebnejša pravila mora učitelj sam povedati učencem v pojasnjevanje in goršo razumnost posamnih vaj.

Ali tirja ta slovnica veliko? Ne. Da bomo pa to bolj razvideli, pogledjmo malo v „prakt. slovensko-nemško Gramatiko“. Pervi oddelek „Gramatike“ je obravnaval — kakor znano — stvarino za drugi razred glavnih šol. Ta del je zahteval popolnoma znanje golega stavka, namreč: glagol šibki, krepki, in nepravilni po vseh časih tvorne dobe, razun tako imenovanega predpreteklega časa (to je bila velikanska naloga, pred katero so stermeli vsi pedagogi in ktere noben učitelj ni mogel izverševati); samostavniki v edinem in množnem številu, povedavni prilog, osebni zaimek v prvem sklonu, glagol v velilnem naklonu, zložena samostavna imena in njihova razna plemena in še celó razumevanje raznoličnih stavkov po besednem redu. To je bil zaderžaj praktičnih vaj v „Gramatiki“; a znanje prevoda posamnih stavkov ni zadostovalo; nekteri in morda vsi učitelji so tirjali vsa težavna in malorazumljiva pravila; kajti tako so se učili kot nekdej šolski pripravniki v ljubljanski učiteljski izobraževalnici.

Kaj pa nova slovnica? Pred vsem ne tirja skoraj nič pravil, kar je v smislu mnogo djanjskih šolskih mož; sej učeno

razlaganje, kaj je glagol, priložaj, povedek, osebek i. t. d. ni za male otroke, marveč za jezikoslovce. Dovelj je, da tak otrok le pozna govorne razpole; definicije naj se od njega ne zahteva.

V „Pervej slovnici“ se nahaja samo goli stavek, le v nekterih zgledih je malo izobražen — v povedavni in vprašavni obliki. Osebek je v naj večih vajah samostavnik, povedek pa prilog. Še le proti koncu, ko pride pomožni glagol „haben“ in „sein“ na versto in glagol sploh, je osebek osebni zaimек in povedek glagol. Množno število samostavnikov se polagoma in prav očevidno v umnih zgledih razlaga; v nekterih vajah je v prvem sklonu pridevnik zvezan s samostavnikom.

Ker so vsi stavki tako marljivo izbrani, da obsegajo zgolj tvarino za kazavni nauk, treba je bilo v nekterih primerljajih porabiti tudi 2., 3. in 4. sklon edinega števila, kar pa ne bode prizadevalo nikakoršnih težav. Pomožna glagola „haben“ in „sein“ se razkladata v vseh glavnih časih in tudi v „polpreteklem času“. Splošni glagol, šibki in krepki v „sedanjem času“, pride še le h koncu slovnice na versto, pa le malo vaj je v ta namen odločenih, ker se noče učencev preoblagati. Tudi se še naj zadnje razklada terpivna doba šibkega glagola, kar pa se mi vendar za ta razred od več zdi. Kdor primerja to, kar je v „Gramatiki“ za drugi razred odmerjeno s tem, kar velevala, „Perva nemška slovnica“, priterdil bode, da smo v naših jezikoslovnih razmerah vendar velik korak na boljše storili. S to nemško slovnico in s tem, da so „Pervemu“ in „Drugemu berilu slovenskemu“ dodane kratke slovenske slovnice, o kterih hočemo vprihodnje več govoriti, lahko povzamemo, da so šolske oblasti na Dunaju vendar jele spoznavati načelo, da le na podlago materinega jezika se morejo nastavlјati drugi nauki.

V drugem razdelku „Perve nemške slovnice“ se nam dozdeva le to napak, da pred posamesnimi vajami ni navedenih slovenskih izrazov za neznane nemške besede, ki so v naslednjih stavkih. Namesto tega je zadej priložen besednjak, v kterem imajo učenci vse neznane izraze, če si jih niso v šoli* zapomnili. To je pa za otroke, ki se radi hitro naučé, malo zamudivno in dolgočasno delo. Nekteri pa terdč; ravno nasprotno; ta stvar ni še tedaj dognana.

Tretji razdelek kaže, kako se po nemški piše. Vaje pisnih čerk v branji in pisanji, ki se tu versté, sestavljene so po pe-

dagogičnem vodilu: od lahkega do težkega, od znanega do neznanega, od prostega do zloženega.

Ako bi bil tisk tako lep, kakor je p. v „Schreib-Lese-Fibel“ od Ambrosa, vstrezal bi omenjeni oddelek še bolj svojemu namenu.

„Nemško berilo“, ki je bilo popred za-se ena knjiga, zvezano je sedaj le s slovnico. Ima pa zopet dva dela. Pervi del obsega različne stvari, katerih zadržaj je skoz in skoz kazavni nauk, ki je tako izversten, da le obžalujemo, da ga učenci umeti ne morejo; drugi del pa ima odbrane berilne vaje iz: „Erstes Lesebuch für nichtdeutsche Volksschulen“.

Zastran „berila“ izrečemo to željo, da bi ga manj bilo ali prav za prav nič. Čemu pa je to branje? Samo za mehanično vajo; kajti od prevoda na slovensko, torej od umevanja beril ne moremo govoriti. Zadovoljen bode učitelj, če bode svoje učence toliko navadil, da bodo znali predstavljati vaje v drugem oddelku; da pa samo mehanična urnost v branji tujega jezika nima skoraj nič veljave, to mi ni treba dalje zagovarjati.

Spregovorimo še malo o rabi „Perve nemške slovnice“! Naj boljše bi bilo, da bi se dala še le v drugi polovici šolskega leta v roko učencem 2. razreda; v prvi polovici naj bi se vadili le materinega jezika. Ali za sedaj vzemimo, da jo dobodo učenci omenjenega razreda koj v začetku šolskega leta.

Ker večina teh učencev ne bode znala nemški brati, treba bode skerbno porabiti vse dotične vaje s tiskanimi nemškimi čerkami. Ker se branje in pisanje združeno z naj večjo koristjo podučuje, porabijo naj se zategadel koj pisne vaje v 3. razdelku. Dva, še tri mesece v 2. razredu naj bode nauk v nemščini zlasti le branje in pisanje; verh tega naj si zapametujejo pač še nemški izrazi, ki so spredaj pri berilnih vajah. Še le potem času naj bi se po mojem mnenji pričelo pri drugem razdelku, pri vajah v govorjenji; ktere se morejo ne samo v šoli, ampak tudi domá pridno, ustno in pismeno rabiti. Marljivi in zvedeni učitelj bode tudi s to slovnico lahko storil vedno prav veliko za nemščino, in sicer v malem času; prihranilo se bode pa tudi za slovenski jezik kaj časa.